

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว¹

ชาญวิทย์ ชัยบุญ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2568 และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง อื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราว หมายถึงการที่ศาลอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยออกจากการควบคุมของเจ้าพนักงานเป็นการชั่วคราวภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือคุมขังเกินความจำเป็นระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี หากไม่มีเหตุสมควรที่จะต้องควบคุมหรือกักขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ควรได้รับการปล่อยชั่วคราวตามหลักการของรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์ และตราบไต่ที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดยืนยันว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด ย่อมไม่อาจปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวในฐานะผู้กระทำความผิดได้ การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของกลุ่มความในกระบวนการดำเนินคดีอาญา โดยเชื่อมโยงระหว่างระบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) กับระบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) กล่าวคือระบบการควบคุมอาชญากรรมเป็นแนวทางที่เน้นประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคม โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวขณะเดียวกันมาตรการดังกล่าวก็ต้องคำนึงถึงหลักการตามกระบวนการนิติธรรม เพื่อให้เกิดการประสานประโยชน์ของทั้งสองระบบได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้การปล่อยชั่วคราวจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจน คือผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะขอปล่อยชั่วคราวตามกฎหมาย หากสามารถจัดให้มีหลักประกันอันเพียงพอเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าจะไม่หลีกเลี่ยงหรือหลบหนีการพิจารณาคดี การกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวจำเป็นต้องพิจารณาให้เหมาะสมเป็นรายกรณีไป ทั้งนี้การกำหนดจำนวนหลักประกันที่สูงเกินความจำเป็นย่อมไม่อาจกระทำได้ การปล่อยชั่วคราวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หมายถึงการปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกันเพียงให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกของศาล

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ศุภพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัล เต็งวิทยา และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เท่านั้น การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีผู้ประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียก หากไม่ปฏิบัติตามผู้ประกันจะถูกปรับตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญา การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันหมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันทำสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกและต้องวางหลักประกันไว้ด้วย เพื่อให้สามารถบังคับเอาจากหลักประกันได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกรณีผิดสัญญาประกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2568 และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง อื่นๆ พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรกคือปัญหาข้อกำหนดในการเรียกประกันร่วมกับการขอปล่อยชั่วคราว โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคท้าย ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติกรรมที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น³ และตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ข้อ 3 ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลอาจใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกันดังนี้

- (1) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปีไม่เกินร้อยละยี่สิบของวงเงินประกัน
- (2) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบแต่ไม่เกินร้อยละห้าสิบของวงเงินประกัน
- (3) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือโทษประหารชีวิตไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของวงเงินประกัน⁴

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคท้าย.

⁴ ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ข้อ 3.

ปัญหาในทางปฏิบัติคือการเชื่อมโยง EM กับหลักประกัน แม้เจตนาธรรมณ์เพื่อต้องการลดความเหลื่อมล้ำแต่ในทางปฏิบัติตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ข้อ 3 ยังคงให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจสั่งให้ใช้อุปกรณ์ EM ร่วมกับการเรียกหลักประกันได้ ปัญหากฎหมายจึงเกิดขึ้นตรงจุดนี้ เช่น การตีความว่า EM เป็นเงื่อนไขเพิ่มเติมไม่ใช่สิ่งทดแทนหลักประกันแทนที่จะมองว่า EM เป็นเครื่องมือที่สามารถทดแทนความจำเป็นในการวางเงินประกันได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายในการเรียกประกันร่วมกับการขอปล่อยชั่วคราว โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) จึงผิดวัตถุประสงค์ ในแง่ที่ว่าการปฏิบัติเช่นนี้บั่นทอนเป้าหมายหลักในการลดความเหลื่อมล้ำทางการเงินในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม หากศาลยังคงเรียกหลักประกันควบคู่ไปกับการใช้ EM ก็เท่ากับว่า EM ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือปลดล็อกพันธนาการทางเศรษฐกิจ แต่กลับกลายเป็นเพียงอุปกรณ์เสริมที่ไม่ได้ช่วยให้คนจนเข้าถึงสิทธิในการปล่อยชั่วคราวได้อย่างแท้จริง

ประการที่สองปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาด้วยวิธีการประเมินความเสี่ยง

ปัญหาการไม่มีบทบังคับให้ต้องมีการประเมินความเสี่ยง แม้ว่าการประเมินความเสี่ยงจะมีความสำคัญต่อการพิจารณาของศาลแต่กฎหมายยังไม่ได้กำหนดข้อบังคับให้ต้องดำเนินการประเมินความเสี่ยงก่อนการสั่งปล่อยชั่วคราวทำให้ในทางปฏิบัติศาลมักจะไม่ได้สั่งให้มีการประเมินดังกล่าว เนื่องจากกระบวนการใช้เวลานานและก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีนอกจากนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่มีสิทธิในการร้องขอให้ศาลทำการประเมินความเสี่ยง ส่งผลให้การพิจารณาอาจขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเพียงฝ่ายเดียว ขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน ซึ่งอาจกระทบต่อความเป็นธรรม ความโปร่งใส และหลักความเสมอภาคทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราว

ปัญหาข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลของเจ้าหน้าที่ผู้ประเมินความเสี่ยง ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ประเมินความเสี่ยงต้องประสบกับปัญหาและข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญหลายประการ อันส่งผลกระทบต่อความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่น่าไปประเมินความเสี่ยง อันอาจทำให้การพิจารณาสั่งจำคุกไม่สะท้อนถึงระดับความเสี่ยงที่แท้จริงของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้อย่างครบถ้วน โดยมีข้อจำกัดที่สำคัญดังนี้ ปัญหาการบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เช่น ฐานข้อมูลผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ การตรวจสอบข้อมูลหมายจับ เป็นต้น

ประการที่สาม ปัญหาข้อกฎหมายในการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา

ปัญหาเรื่องการบังคับคดีผู้ที่ปล่อยชั่วคราวโดยศาลอาญาหรือทำสัญญาประกันโดยไม่ต้องวางหลักประกัน การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ถือเป็นหลักการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด รูปแบบหนึ่งของการปล่อยชั่วคราวที่สะท้อนถึงการให้โอกาสแก่ผู้ที่ไม่มียุทธฐานะทางการเงิน คือการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ศาลอาญาหรือทำสัญญาประกันโดยไม่ต้อง

วางหลักประกัน อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญในทางปฏิบัติ เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย หลบหนีและผิดสัญญาประกันส่งผลให้รัฐซึ่งอยู่ในสถานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถบังคับคดี เอาแก่ทรัพย์สินใดๆ ได้เลยและไม่สามารถคุ้มครองประโยชน์สาธารณะได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องวางหลักประกันเป็นเจตนารมณ์ที่ดีของกฎหมายที่ต้องการให้โอกาส แต่ในทางปฏิบัติ กลับเกิดช่องว่างในการบังคับคดีที่ทำให้รัฐในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องสูญเสียประโยชน์ และ บั่นทอนความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรม

ปัญหากฎหมายกำหนดระยะเวลาการบังคับคดี 10 ปี เมื่อความยุติธรรมถูกจำกัดด้วยเวลา และ ประโยชน์สาธารณะต้องสูญสิ้นภายหลังการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมจนได้มาซึ่งคำพิพากษาอันเป็นที่สุด ชัยชนะของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาควรจะหมายถึงการได้รับการชำระหนี้อย่างสมบูรณ์ แต่ในความเป็นจริง ชัยชนะนั้นกลับถูกจำกัดด้วยกรอบของเวลาที่เรียกว่า อายุความบังคับคดี 10 ปี ตามที่บัญญัติไว้ใน⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 กำหนดให้เจ้าหนี้ต้องร้องขอให้มีการบังคับคดีภายใน 10 ปีนับแต่วันที่คำพิพากษากรอเวลาดังกล่าวสร้างความเป็นธรรมอย่างแท้จริงแล้วหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเจ้าหนี้คือ รัฐและหนี้นั้นคือประโยชน์สาธารณะที่ต้องสูญเสียไป เพราะลูกหนี้บางรายเพียงแสร้งเวลาให้ผ่านไปทางปฏิบัติ การบังคับคดีให้เสร็จสิ้นภายใน 10 ปี ถึงแม้จะสามารถขอขยายระยะเวลา ได้ก็ตามแต่การบังคับคดีต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ ซึ่งทำให้เจตนารมณ์ของกฎหมายในการเยียวยาเจ้าหนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะเมื่อลูกหนี้เป็นผู้ไม่มีทรัพย์สินในปัจจุบันลูกหนี้จำนวนมากไม่มีทรัพย์สินใดๆ ให้ยึดหรืออายัดในขณะที่ถูกฟ้องร้องและมีคำพิพากษา การสืบทรัพย์ในช่วง 10 ปี จึงไม่เกิดผลใดๆ ทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ และเมื่อครบ 10 ปี สิทธิในการบังคับคดีก็ระงับไปใช้กลยุทธ์ประวิงเวลาและซ่อนเร้นทรัพย์สินลูกหนี้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย อาจใช้ช่องว่างนี้เป็นประโยชน์ โดยการย้ายถ่ายเทพROPERTYสินไปให้แก่บุคคลอื่น หรือถือครองในรูปแบบที่สืบหาได้ยาก และรอคอยอย่างอดทนจนกว่าจะพ้นระยะเวลา 10 ปี หลังจากนั้นจึงนำทรัพย์สินกลับมาครอบครองอย่างเปิดเผยโดยที่เจ้าหนี้ไม่สามารถทำอะไรได้อีกต่อไป ดังนั้นปัญหาอายุความบังคับคดี 10 ปี ได้เผยให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างคำพิพากษาในกระดาษ กับ ความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นจริง การจำกัดสิทธิของเจ้าหนี้ด้วยเวลาได้เปิดโอกาสให้ลูกหนี้หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ และทำให้รัฐสูญเสียประโยชน์สาธารณะอย่างน่าเสียดาย การยึดมั่นในหลักการเดิมโดยไม่ปรับเปลี่ยนอาจไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน

ปัญหาการใช้ดุลยพินิจในการสั่งค่าของดหรือขอลดค่าปรับผู้ประกัน การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีสัญญาประกัน เป็นกลไกสำคัญที่สร้างหลักประกันว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาศาลตามนัด อย่างไรก็ตาม เมื่อจำเลยหลบหนีและเกิดการผิดสัญญาประกันขึ้น

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ได้ให้อำนาจดุลยพินิจแก่ศาลในการงดการบังคับคดีหรือลดค่าปรับให้แก่ผู้ประกันได้ หากมีเหตุอันสมควรแม้เจตนารมณ์ของกฎหมายจะมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ประกันที่ได้พยายามทำหน้าที่ของตนแล้ว แต่ด้วยบทบัญญัติที่ให้อำนาจดุลยพินิจแก่ศาลอย่างกว้างขวาง โดยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่ชัดเจน ได้ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญในทางปฏิบัติซึ่งกระทบต่อหลักความแน่นอนแห่งกฎหมายและความเท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีนัยสำคัญสภาพปัญหาเมื่อดุลยพินิจขาดบรรทัดฐาน อำนาจดุลยพินิจของศาลตามมาตรา 119 ระบุไว้เพียงว่าหากผู้ประกันพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุอันสมควรหรือได้พยายามติดตามตัวจำเลยอย่างเต็มความสามารถแล้วศาลอาจตั้งงดการบังคับหรือลดค่าปรับให้ตามที่เห็นสมควรดังนั้นดุลยพินิจของผู้พิพากษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้กฎหมายมีความยืดหยุ่นและเป็นธรรมกับข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่อง แต่ดุลยพินิจที่ปราศจากกรอบหรือแนวทางที่ชัดเจนอาจกลายเป็นดาบสองคมที่ทำลายความยุติธรรมเสียเอง การสร้างบรรทัดฐานในการใช้ดุลยพินิจตามมาตรา 119 จึงไม่ใช่การก้าวล่วงอำนาจศาล แต่คือการเสริมสร้างหลักนิติธรรม ให้แข็งแกร่งเพื่อให้ทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมอย่างแท้จริง

ประการที่สี่ ปัญหาการไม่มีบทกำหนดโทษของผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคท้ายบัญญัติว่า ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ซึ่งเป็นเพียงการกำหนดเงื่อนไขเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนี แต่ก็ไม่ได้มีมาตรการบังคับและบทลงโทษในกรณีที่ผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนี

ดังนั้นแล้วเพื่อให้กระบวนการปล่อยชั่วคราวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ศาลควรมีวิธีการบริหารจัดการกระบวนการปล่อยชั่วคราวให้มีความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญที่ต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาลดน้อยถอยลง ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นปัญหา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาข้อกฎหมายในการเรียกหลักประกันร่วมกับการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ผู้ศึกษาเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแนวทางการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม ตามหลักความเสมอภาคและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จึงเห็นควรให้มีการพิจารณานำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring - EM) มาใช้เป็น "มาตรการหลัก" ในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แทนการมุ่งเน้นใช้ EM เพื่อลดอัตราหลักประกัน จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

ขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 โดยแก้ไขในวรรคที่สองแม้จะปรากฏข้อเท็จจริงตาม (1) ถึง (7) ประการใดก็ตามหากผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมที่จะใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางได้ ให้ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และแก้ไขในวรรคที่สี่

เดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 บัญญัติว่าในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนี หรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณี ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงาน

สอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 108 บัญญัติว่า ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนี หรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณี ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงาน

สอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีประกันและยินยอมให้ใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวให้อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ในข้อ 3 เพราะข้อบังคับดังกล่าวเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการเรียกประกันหรือหลักประกันร่วมกับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) การพิจารณาว่าจะเรียกหลักประกันจำนวนเท่าใดขึ้นอยู่กับอัตราโทษของความคิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกกล่าวหา ฯ จึงมักสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ กล่าวคือผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ง่ายกว่า

เดิม ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลอาจใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกัน ดังนี้

- (1) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปีไม่เกินร้อยละยี่สิบของวงเงินประกัน
- (2) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบแต่ไม่เกินร้อยละห้าสิบของวงเงินประกัน
- (3) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือโทษประหารชีวิตไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของวงเงินประกัน

ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนยากจนศาลจะใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกัน ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ใน (2) และ (3) ก็ได้โดยให้ระบุเหตุดังกล่าวไว้ในคำสั่งด้วย

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกรณีดังต่อไปนี้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยประสงค์จะต่อสู้คดีและเป็นความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำการกระทำความผิดโดยจำเป็น ป้องกัน บันดาลโทษ หรือกระทำโดยประมาท ศาลควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

การแก้ไขข้อบังคับดังกล่าว จะส่งผลให้ศาลสามารถประเมินความเหมาะสมและความจำเป็นในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) กับผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละรายได้โดยตรงโดยอาศัยผลการประเมินความเสี่ยง เป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบการพิจารณา ซึ่งแนวทางนี้จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลสอดคล้องกับบทบัญญัติตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ที่มุ่งให้อำนาจศาลในการกำหนดมาตรการควบคุมดูแลที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลได้ดียิ่งขึ้น

2. ปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาด้วยวิธีการประเมินความเสี่ยง

ปัญหาการไม่มีบทบังคับให้ต้องมีการประเมินความเสี่ยง ข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2568 ในข้อที่ 6⁶

เดิม ศาลอาจให้เจ้าพนักงานศาลเก็บข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกลงโทษหรือถูกฟ้องร้อง บุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะทางครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องของผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วจัดทำรายงานหรือความเห็นหรือประเมินความเสี่ยงเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวด้วยก็ได้

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม ก่อนมีคำสั่งปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าหน้าที่ทำการประเมินความเสี่ยงทุกครั้ง โดยให้เจ้าพนักงานศาลเก็บข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกลงโทษหรือถูกฟ้องร้องบุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา และฐานะของครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องแล้วจัดทำรายงาน หรือความเห็นประเมินความเสี่ยงเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวด้วย

ปัญหาข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลของเจ้าหน้าที่ผู้ประเมินความเสี่ยง

เดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการนั้น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2568 ในข้อที่ 6.

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจดำเนินกระบวนการไต่สวนคำร้อง โดยมีคำสั่งให้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นดำเนินการสืบเสาะและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ข้อมูลตามวรรคหนึ่ง (1) – (7) พร้อมจัดทำรายงานพร้อมความเห็นเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการไต่สวน และการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยคำร้อง

3. ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา

ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ปล่อยชั่วคราวโดยศาลอาญาหรือทำสัญญาประกันโดยไม่ต้องวางหลักประกัน ผู้ศึกษาเห็นว่า การปฏิรูปคำร้องขอปล่อยชั่วคราวให้มีการแจ้งบัญชีทรัพย์สินเพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันมีประสิทธิภาพและลดช่องว่างทางกฎหมาย เห็นควรปรับปรุงกระบวนการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดให้ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ประกัน ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สิน ทั้งที่มีชื่อเป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์และที่มีชื่อบุคคลอื่นที่ถือครองแทนที่มีรายละเอียดครบถ้วน และลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องประกอบคำร้องเสมอ ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของผู้ต้องหา หรือจำเลยหรือผู้ประกัน ได้ง่ายขึ้นเพื่อความสะดวกในการบังคับคดีชำระค่าปรับ เพราะปัจจุบันข้อมูลในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยเฉพาะในเรื่องของรายได้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้ประกัน ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลใด ๆ ทั้งสิ้น

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 บัญญัติว่า ในคดีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนครบแก่กรณีมิได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกัน ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี⁷

ขอเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 110 บัญญัติว่า ในคดีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ผู้ร้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง ของผู้ต้องหาหรือจำเลย และของผู้ประกัน (ถ้ามี) ประกอบคำร้องด้วย โดยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งที่อยู่ในชื่อของตนและที่ให้บุคคลอื่นถือครองแทน พร้อมลง

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110.

ลายมือชื่อรับรองความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดจำนวนหลักประกันและเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีหากมีการผิดสัญญาประกัน

หากความปรากฏภายหลังว่ามีการแสดงบัญชีทรัพย์สินตามวรรคสามอันเป็นเท็จ ให้ถือว่ามีความผิดฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานและให้ศาลมีอำนาจเพิกถอนการปล่อยชั่วคราวได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณี

ถ้าหากมีการปรับปรุงรายละเอียดตามที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าหากมีการหลบหนีเกิดขึ้นก็เพิ่มโอกาสในการบังคับคดีตามสัญญาได้ เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น เงินรางวัลในการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ , สิบบนของผู้แจ้งความนำจับ ค่าใช้จ่ายในการสืบทรัพย์ และเป็นการช่วยลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ต้องรับภาระในการบังคับคดีที่มีระยะเวลา

ปัญหากฎหมายกำหนดระยะเวลาการบังคับคดี 10 ปี ผู้ศึกษาเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้น่าระยะเวลาการบังคับคดีทางแพ่งตามมาตรา 274 ซึ่งมีกำหนดสิบปี มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับสัญญาประกันในคดีอาญานั้น ก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและเป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายจึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวโดยกำหนดให้ขยายระยะเวลาการบังคับคดีตามสัญญาประกัน โดยไม่มีอายุความ เพื่ออุดช่องว่างทางกฎหมายและเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับคดีต่อไป

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสี่ บัญญัติว่า การบังคับคดีตามมาตรา นี้ ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม เว้นแต่ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะออกข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นข้อบังคับนั้นเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม การบังคับตามสัญญาประกันตามมาตรา นี้ มีให้นำกำหนดระยะเวลาการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ แต่ให้มีสิทธิบังคับชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้โดยไม่มีอายุความ

ถ้าหากมีการปรับปรุงรายละเอียดตามที่กล่าวมาข้างต้น การแก้ไขนี้ไม่ใช่แค่การปรับเปลี่ยนตัวเลข แต่เป็นการปฏิรูปโครงสร้างที่จะกินความยุติธรรมทำให้มาตรการปล่อยชั่วคราวเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังและทำให้ผู้กระทำผิดไม่สามารถใช้ช่องว่างของเวลา มาเอาเปรียบกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งทำให้โอกาสที่จะบังคับเอาทรัพย์สินของผู้ผิดสัญญาประกัน ได้สำเร็จมีสูงขึ้นเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของรัฐและทำให้กฎหมายเกิดประสิทธิภาพเพราะบังคับใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม

ผู้ศึกษาเห็นว่า ข้อบังคับของประธานสภาผู้ว่าด้วยการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2560 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการขยายบังคับคดีไว้ ทำให้การขยายบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญาไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันจึงเสนอแนะแก้ไขในข้อ 9⁸

เดิม เมื่อครบระยะเวลาการบังคับคดีและผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินใดอยู่ระหว่างการบังคับคดีอีกให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งทำรายงานการบังคับคดีผู้ประกันเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งยุติการบังคับตามสัญญาประกันและรายงานผลให้สำนักงานศาลยุติธรรมทราบ รวมทั้งแจ้งให้พนักงานอัยการและเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบด้วย

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม ให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา ไม่มีกำหนดอายุความและให้สามารถบังคับคดีได้ตลอดไปโดยการที่ผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินให้บังคับคดีได้ในขณะใดขณะหนึ่งมิให้ถือเป็นเหตุให้การบังคับคดีสิ้นสุดลง และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีคงมีอำนาจดำเนินการบังคับคดีต่อไปเมื่อปรากฏว่าผู้ประกันมีทรัพย์สินเกิดขึ้นในภายหลัง

ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการสั่งค่าของดหรือลดค่าปรับผู้ประกัน ผู้ศึกษาเห็นว่า การที่กฎหมายเดิมไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์กลางในการพิจารณางดหรือลดค่าปรับผู้ประกัน ถือเป็นช่องว่างที่ทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลอาจแตกต่างกันไปในแต่ละคดี

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 119 บัญญัติว่า ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้องฟ้องทั้งนี้ศาลอาจสั่งงดการบังคับตามสัญญาประกันหรือลดจำนวนเงิน ที่ต้องใช้ตามสัญญาประกันก็ได้โดยคำนึงถึงความพยายามของผู้ประกันในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีมากน้อยเพียงใดประกอบด้วย และเมื่อศาลสั่งประการใดแล้วฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สิ้นสุด⁹

ขอเสนอแนะเห็นควรให้มีข้อบังคับของประธานสภาผู้ว่าด้วยการบังคับคดี ผู้ประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2568 โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์กลางและอัตราการลดหย่อน ในการใช้ดุลพินิจของศาลเกี่ยวกับคำร้องของดหรือลดค่าปรับผู้ประกันในคดีอาญาให้มีความชัดเจน โปร่งใส และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

⁸ ข้อบังคับของประธานสภาผู้ว่าด้วยการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2560 ข้อ 9.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 119.

4. ปัญหาการไม่มีบทกำหนดโทษของผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี ผู้ศึกษาเห็นว่า เดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคท้ายบัญญัติว่าในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น

ซึ่งเป็นเพียงการกำหนดเงื่อนไขเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนี แต่ก็ไม่ได้มีมาตรการบังคับและบทลงโทษในกรณีที่ผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนี

ผู้ศึกษาเห็นว่า กฎหมายของประเทศไทยยังขาดมาตรการบังคับและบทลงโทษในกรณีที่ผู้ซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีและเห็นควรให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่จำเลยหลบหนีทุกกรณี

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 117/1 ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ไม่ให้นับระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

มาตรา 117/2 ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวต้องระวางโทษดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่คดีเดิมเป็นความผิดลหุโทษ หรือมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) ในกรณีที่คดีเดิมมีอัตราโทษจำคุกเกินสามปีแต่ไม่ถึงสิบปี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) ในกรณีที่คดีเดิมเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ หรือมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปี ขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสามปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดตามมาตรา 117/1 และ/2 ให้นับโทษในความผิดฐานหลบหนีนี้ต่อจากโทษในคดีเดิม และไม่ระงับไปเพราะเหตุที่คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย มีการสั่งไม่ฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดีหรือถอนฟ้อง

ถ้าหากมีการปรับปรุงรายละเอียดตามที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการแก้ไขที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพที่สุด คือการบัญญัติให้การหลบหนีระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นความผิดทางอาญาประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะ แยกต่างหากจากความผิดเดิมที่ถูกฟ้องร้อง เพื่อให้ผู้ที่ตั้งใจหลบหนีต้องได้รับโทษเพิ่มเติมจากการกระทำนั้น โดยตรงเหมือนกับสหรัฐอเมริกา

เอกสารอ้างอิง

จักรพงษ์ วิวัฒน์วาณิช. กลยุทธ์ศึกษาและคู่มือปฏิบัติงานในการออกหมายเรียกหมายอาญา การจับ การควบคุม การขัง การจำคุก การค้ำ การปล่อยชั่วคราว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2555.

วรพจน์ วิสรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ทฤษฎีอาญา . พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2556.